

BEZBJEDNOSNE POLITIKE 2

RUSIJA

- Na početku XXI vijeka, Rusija je bila u nezavidnom položaju. Još uvijek u sjeni raspada SSSR-a deceniju ranije, i dalje je gajila ideju o obnovi moći nekadašnje imperije.
- Stalno mjesto u Savjetu bezbjednosti OUN, vojna moć i dominantan uticaj koji je i dalje imala u Centralnoj Aziji učinili su je i dalje značajnim činiocem u međunarodnim odnosima.
- S jedne strane, Rusija je nastavila snažiti bezbjednosne veze sa bivšim sovjetskim republikama, a sa druge se povezivala sa NATO-om kroz borbu protiv međunarodnog terorizma nakon 11. septembra 2001.
- Raspad SSSR, koji je narušio ravnotežu u međunarodnim odnosima i međunarodnoj sigurnosti bio je izraz više činilaca.

RUSIJA

- Iako je tokom ere Leonida Brežnjeva (1964-1982) SSSR uspio da postigne ravnotežu sa SAD u nuklearnom naoružanju, to je plaćeno ekonomskom stagnacijom. SSSR više nije imao snage da nastavi trku u naoružanju kao odgovor na američki protivraketni štit (SDI). Pokušaj reforme koju je inicirao Mihail Gorbačov (1985-1991) završen je neuspjehom i konačnom propašću real socijalizma i samog Sovjetskog Saveza.
- Novonastala ruska država –Ruska Federacija- obuhvatila je 75% površine i 60% stanovništva bivše države, a novi lider, Boris Jeljcin, pokrenuo je političke i ekonomske reforme.
- Jeljcinova vladavina ostala je obilježena sukobima predsjednika i parlamenta, podilaženjem oligarsima, ekonomskim šok-terapijama i stagflacijom.
- Posljedice ekonomske krize osjetio je i ruski vojno-industrijski kompleks koji je ostao bez gotovo 80% obećanih sredstava i potražio je izlaz u izvozu.

RUSIJA

- Osjećaj nesigurnosti ruske političke elite vodio je ka težnji za preduzimanjem koraka radi postizanja unutrašnje stabilnosti i obnove uticaja na globalnom nivou.
- Post-sovjetska Rusija je zemlja od oko 145 miliona stanovnika, među kojima petina nijesu Rusi.
- Odnosi između centra i ruskih republika su kompleksni i razlikuju se od republike do republike. Ukupno postoje 22 republike, uključujući Krim, anektiran 2014. godine.
- Izazovi očuvanja integriteta države bili su prisutni tokom 1990-ih, kada se javio i najveći bezbjednosni izazove u vidu ratova u Čečeniji. Čečenija je ipak nakon 2000. reintegrirana u Rusku Federaciju.

RUSIJA

- Veliki je uticaj geopolitike na razumijevanje geostrateškog i bezbjednosnog položaja Rusije. U tom okviru, u konceptualizaciji ruske bezbjednosne politike početkom XXI vijeka javlja se pet koncentričnih krugova:
  - ✓ Teritorija same Ruske Federacije
  - ✓ „Blisko susjedstvo” – bivši SSSR, među kojima su mnoge države sa brojnim ruskim stanovništvom
  - ✓ „Srednje susjedstvo” – bivši sovjetski blok, tj. Istočna i Srednja Evropa
  - ✓ „Blisko dalje susjedstvo” – potencijalni ad hoc saveznici usmjereni protiv SAD – Francuska, Grčka, Srbija, Sirija, Iran, Irak, Libija, Kina, Indija...
  - ✓ „Dalje dalje susjedstvo” – SAD i saveznici SAD.

RUSIJA

- Podjela ruskih interesa u odnosu na susjedne države:
  - ✓ Geopolitički – od Japanskog do Barentsovog mora
  - ✓ Ekonomski – u cilju zaustavljanja ekonomskog zaostajanja
  - ✓ Etnički – zbog velikog broja Rusa i rusofonog stanovništva širom bivšeg SSSR-a.
- Ruska vojska je bila angažovana u građanskom ratu u Tadžikistanu, kao i u ratovima u Moldaviji, Gruziji, ratu između Jermenije i Azerbejdžana u Karabahu, i ratu u samoj Rusiji – u Čečeniji.
- Pod patronatom Moskve stvorena je država na istoku Moldavije – Pridnjestrovlje, a zbog značajne ruske manjine, odnosi između Rusije i baltičkih država ostaju zaoštreni.

RUSIJA

- Bjelorusija, Kazahstan i Ukrajina pristupili su Sporazumu o neširenju nuklearnog naoružanja i time odustale od nuklearnog oružja koje se našlo na njihovoj teritoriji raspadom SSSR-a.
- Sa SAD je Rusija 1993. potpisala sporazum START II. Maja 2002. uslijedio je sporazum SORT (Strategic Offensive Reduction Treaty).
- U ruskom kulturnom životu i dalje postoje mesijanske težnje koje opravdavaju zaštitničku ulogu Rusije.
- Jeljcin je prihvatio američku hegemoniju jer mu je bila potrebna finansijska pomoć Zapada. Vremenom, kako standard nije rastao, poraslo je nezadovoljstvo politikom Zapada, što se posebno vidjelo u ruskoj politici prema Balkanu.
- Rusija se oštro protivila, i i dalje se protivi, širenju NATO-saveza, ističući da se evropska bezbjednost ne može zasnivati na savezu nastalom tokom Hladnog rata. Ipak, Rusija je 1994. ušla u Partnerstvo za mir. Godine 2002. formiran je i Savjet NATO-Rusija. Kroz ovaj savjet, NATO i Rusija sarađivali su u borbi protiv terorizma, upravljanju krizama, sprečavanju širenja nuklearnog naoružanja, pitanjima protivraketne odbrane, vojne saradnje i odbrambenih reformi.

RUSIJA

- Sporazumom iz Minska 1991. stvorena je Zajednica nezavisnih država koju je činila većina bivših sovjetskih republika. Ipak, veliki broj bivših sovjetskih republika vremenom je izašao ili pokušao izaći iz ruske sfere uticaja. Zato mnogi smatraju ZND samo simboličnom zajednicom. U međuvremenu, Rusija se okrenula snažnijem povezivanju kroz druge vidove integracija (Evroazijska unija, CSTO).
- Rusija je, u želji da odredi oblike svoje regionalne dominacije, inicirala formiranje CSTO-Sporazuma o kolektivnoj bezbjednosti, i Šangajske organizacije za saradnju (SCO). CSTO je potpisan 1992. a stupio na snagu 1994. CSTO je od 2002. Organizacija Sporazuma o kolektivnoj bezbjednosti. Šangajska organizacija za saradnju formirana je 2001. kao ekonomska, politička, ali i bezbjednosna organizacija koja, između ostalih, povezuje Rusiju i Kinu.
- U početku, nakon raspada SSSR-a, Rusija nije imala sistematski razvijenu bezbjednosnu politiku, ali se to nakon Putinovog dolaska na vlast promijenilo. Počela je modernizacija vojske i donijeti su strateški dokumenti.
- Prioritetni zadatak ruske bezbjednosne politike u 21. vijeku je borba protiv terorizma.
- Nacionalni interes Rusije u međunarodnim odnosima je utvrđivanje položaja Rusije kao velike države i jednog od ključnih centara multipolarnog svijeta.

RUSIJA

- Glavni problemi i prioriteti ruske bezbjednosne politike na početku 21. vijeka:
  - ✓ Borba protiv terorizma na teritoriji Rusije i njenih saveznica
  - ✓ Normalizacija stanja na Kavkazu – u Čečeniji, kao i Dagestanu, Ingušetiji i Sjevernoj Osetiji-Alaniji, odnosno održavanje stabilnosti toga prostora
  - ✓ Neutralizovanje svih secesionističkih težnji na području RF
  - ✓ Zaštita prava ruske dijaspore
  - ✓ Poboljšanje demografske slike Rusije
  - ✓ Pokušaj smanjenja strahova od izolacije Rusije u međunarodnoj zajednici (što će se u znatnoj mjeri ipak dogoditi nakon aneksije Krima i rata u Donbasu).

SAD

- SAD su nekoliko puta u historiji bile suočene sa potrebom drastič ne preorijentacije spoljne i bezbjednosne politike – 1917, 1941. i 1946, a onda ponovo nakon kraja Hladnog rata. No, ovog puta protivnik nije bio jasno vidljiv, i SAD su se morale, bez obzira na vojnu i ekonomsku moć povezivati sa drugima. Američke invazije na Avganistan i Irak to su potvrdile.
- Američka spoljna i bezbjednosna politika prolazi kroz konstantan proces prilagođavanja novim uslovima djelovanja u međunarodnim odnosima.
- Za razumijevanje američke bezbjednosne politike ključni su Strategija nacionalne bezbjednosti SAD-a , Pregled stanja na odbrambenom području i Nacionalna vojna strategija.
- Glavna namjena dokumenata sa područja nacionalne bezbjednosti nije formiranje već usmjeravanje razvoja postojećeg sistema nacionalne bezbjednosti i bezbjednosne politike.

SAD

- Između Američkog građanskog rata i početka 20. vijeka, bezbjednosna situacija u SAD bila je stabilna. Primarni zadatak bio je očuvanje unutrašnje bezbjednosti a ne odvrćanje spoljnog napada. Ključni razlog za to bila je geografska udaljenost SAD od evropskih zemalja. U periodu od sto godina, od 1815. do 1917. SAD su vodile, pored Građanskog rata, samo ratove sa Meksikom tokom 1840-ih i sa Španijom 1898.
- Ulaskom SAD u I svjetski rat 1917. prekinuta je politika američkog izolacionizma.
- Nakon II svjetskog rata SAD postaju jedan od dva ključna subjekta u međunarodnoj zajednici. SAD su postale vodeća država tzv. „slobodnog svijeta”. Stoga su SSSR i njegov blok viđeni kao glavna prijetnja američkoj bezbjednosti. SAD su zbog toga inicirale snažnije vojno-tehnološko i ekonomsko-političko povezivanje razvijenih industrijskih država Zapada.
- U početnom periodu, vođena je politika zadržavanja (containment, tvorac Džordž Kenan).

SAD

- Na osnovu politike zadržavanja (ili obuzdavanja), SAD su stvarale različite saveze širom svijeta. Ovu Kenanovu teoriju u svoju doktrinu uključio je predsjednik Truman.
- U središtu Trumanove doktrine bila je spremnost SAD da svim političko-diplomatskim i vojnim sredstvima spriječe širenje komunizma. Značajno ekonomsko sredstvo u postizanju ovog cilja bio je Maršalov plan.
- Neki od saveza koje su SAD sklopile u ovom periodu: ANZUS, Filipinski sporazum, SEATO, bilateralni sporazumi sa Japanom, Južnom Korejom, Iranom, Pakistanom, Turskom, CENTO, Rio, NATO.
- Bezbjednosnu politiku SAD dopunjava njihova spoljna politika.
- Za ostvarivanje cijeva američke bezbjednosne i spoljne politike bila je potrebna vojna sila, a tako je i danas.

SAD

- Tokom daljeg toga Hladnog rata, različite predsjedničke administracije mijenjale su i dopunjavale strategije i koncepcije.
- Vremenom, popuštanje napetosti dovelo je do sporazuma SALT I i SALT II, kao i sporazuma u Helsinkiju 1975.
- Politika predsjednika Regana preusmjerila je trku u naoružavanju iz defanzive u ofanzivu, što je ubrzalo kolaps SSSR-a i kraj Hladnog rata.

SAD

- Posthladnoratovsku američku spoljnu i odbrambenu politiku karakteriše više koncepcija. SAD su kraj Hladnog rata dočekale nepripremljene. Zalivski rat 1991. pokazao je potrebu američkog angažmana u mirovnim operacijama, a posebno vodeću ulogu SAD u njima.
- Voren Kristofer, državni sekretar SAD je u govoru 1993. naveo šest glavnih zadataka spoljne politike SAD:
  - ✓ Ekonomska sigurnost
  - ✓ Podrška reformi u Rusiji
  - ✓ Angažman u Evropi preko NATO-a
  - ✓ Angažman u Aziji, posebno na Pacifiku
  - ✓ Postizanje stabilnosti na Bliskom istoku
  - ✓ Sprečavanje širenja nuklearnog oružja.

SAD

- Glavni izvori ugrožavanja američke bezbjednosti u posthladnoratovskom periodu postali su nepredvidljivost i neizgrađenost novog međunarodnog bezbjednosnog okruženja.
- Klintonova administracija bila je uključena u prekid ratova na prostoru bivše Jugoslavije.
- Za administraciju Džordža V. Buša, upotreba vojne sile postala je sama sebi svrha.
- Tri temeljna elementa –međunarodni terorizam, oružje za masovno uništenje i upotreba vojne sile- ključni su za analizu američke spoljne i bezbjednosne politike.

SLOVENIJA

- Slovenija je ostvarila samostalnost u vrijeme raspada Jugoslavije.
- Nakon referenduma, Slovenija je 1991. proglasila nezavisnost koja je potvrđena nakon kratkotrajnog rata sa JNA.
- Temelj za izgradnju bezbjednosne politike Slovenije bio je u formiranju policije Teritorijalne odbrane Slovenije još u vrijeme Jugoslavije. Uslijedila je transformacija sistema po ugledu na zapadne zemlje.
- Centralno mjesto bezbjednosne politike Slovenije sačinjavali su ciljevi koji su se odnosili na izgradnju demokratske i socijalne države, njenu ulogu u izgradnji mira, razvoj dobrosusjedskih odnosa, i nastojanje da se dođe do članstva u EU i NATO (što je postignuto 2004. godine).

SLOVENIJA

- U prvom razdoblju nakon sticanja nezavisnosti, Slovenija je prošla kroz „demilitarizaciju” bezbjednosnog sektora i njegovu izgradnju u skladu sa potrebama demokratskog društva.
- Istovremeno, uspostavljene su institucije i mehanizmi za kontrolu bezbjednosnog sektora.
- Najvažniji cilj slovenačke bezbjednosne politike je očuvanje bezbjednosti, nacionalnog identiteta i sudjelovanje u izgradnji mira u međunarodnoj zajednici, a što se sve ostvaruje kroz djelovanje Slovenije u međunarodnim institucijama i organizacijama, poput OUN-a, OEBS-a, NATO-a i EU.

ŠVEDSKA

- Švedska je bila vodeća sila Sjeverne Evrope nakon Vestfalskog mira 1648, ali je njena moć polako počela da opada od početka 18. vijeka.
- Od Bečkog kongresa, Švedska nije ratovala, a do 1905. je bila u personalnoj uniji sa Norveškom, dok je 1809. izgubila Finsku, do tada pod njenom vlašću, u korist Rusije.
- Tokom svjetskih ratova Švedska je bila neutralna.
- Svoju poziciju neutralne države Švedska je često koristila za jačanje svoje međunarodne pozicije i ekonomske moći. Tako je tokom II svjetskog rata ekonomski saradivala sa Hitlerovom Njemačkom.
- Švedska je ustavna, parlamentarna i nasljedna monarhija. Izvršna vlast je u rukama vlade, a zakonodavna u rukama jednodomnog parlamenta. Na čelu zemlje je, samo formalno, monarh. Švedska je prva zemlja koja je uvela apsolutnu primogenituru u nasljeđivanju prijestola (prvo dijete monarha, ma kojeg pola bilo, nasljednik je prijestola).

ŠVEDSKA

- Završetkom Hladnog rata, Švedska je prilagodila spoljnu politiku novim uslovima, pa je tako primljena u EU 1995. godine.
- Švedska neutralnost (koja se, budući da nije zasnovana na međunarodnim ugovorima, često određuje kao neutralizam) zasnovana je na neučestvovanju u ratovima već više od dvjesto godina. Švedska neutralnost je dakle dobrovoljna i zasnovana na tradiciji a ne na legislativi.
- Svoju politiku neutralnosti Švedska određuje i kao politiku slobode od saveza u vrijeme mira.
- Neutralnost Švedske počiva na čuvanju mira i očuvanju nacionalne nezavisnosti kao glavnim ciljevima.

ŠVEDSKA

- Švedska bezbjednosna politika prilagodila se promjenama koje su nastupile početkom 1990-ih. Ona se posebno morala prilagođavati zajedničkoj spoljnoj i bezbjednosnoj politici EU nakon ulaska u EU 1995.godine.
- Osnovni cilj švedske bezbjednosne politike ostaje očuvanje slobode i nezavisnosti.
- Od samog početka mirovnih operacija OUN-a, Švedska aktivno učestvuje u njima. Švedska je i članica Partnerstva za mir.

ŠVAJCARSKA

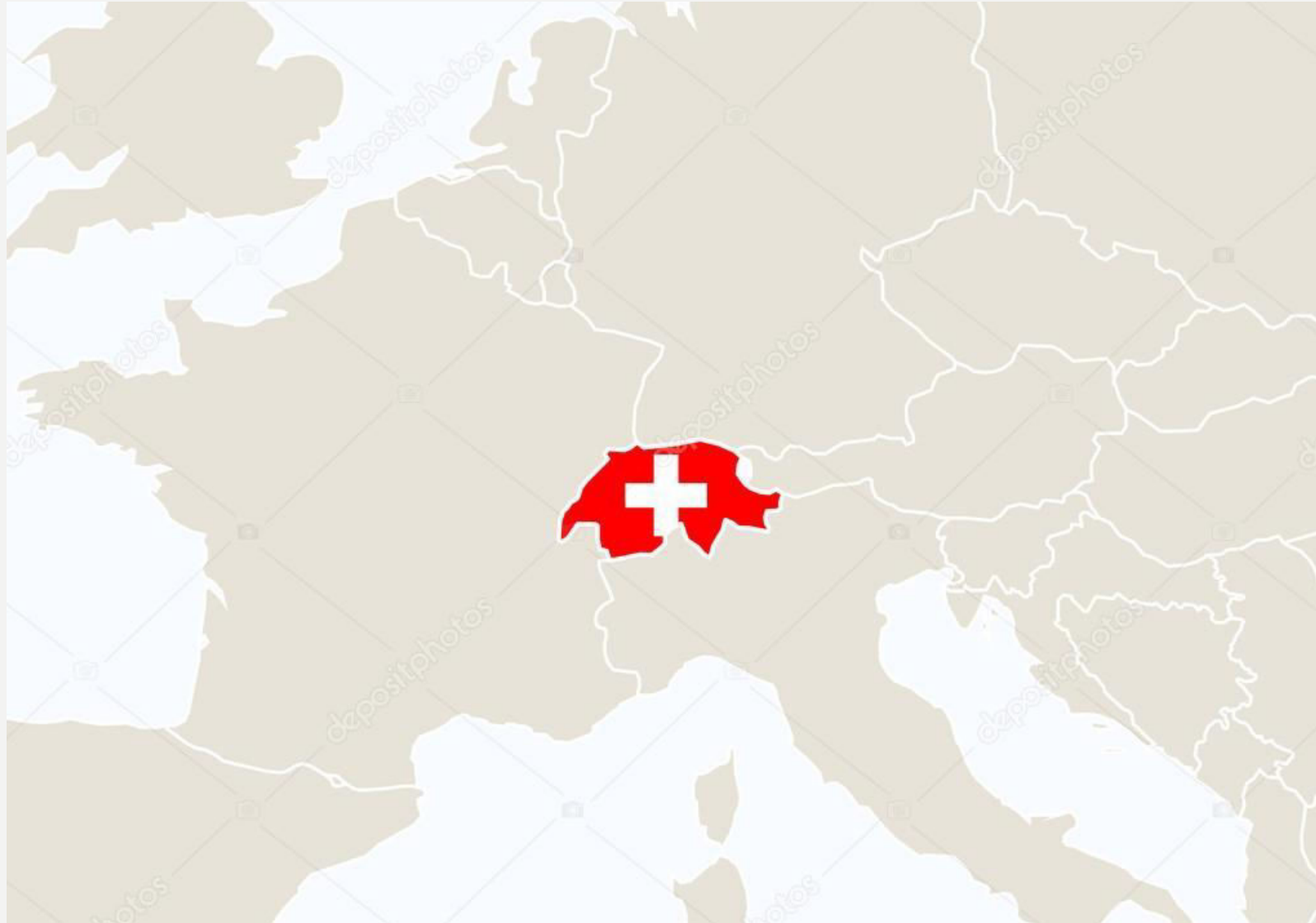
- Politika neutralnosti Švajcarske definisana je još Vestfalskim mirom 1648, a kasnije potvrđena Bečkim kongresom 1815. godine.
- Određene promjene u sistemu nacionalne bezbjednosti i u bezbjednosnoj politici nastupile su tokom 1990-ih, kao i u drugim zemljama, a s obzirom na nestanak prijetnje sa Istoka, ali isto tako pojavu novih prijetnji i izazova (terorizam, širenje oružja za masovno uništenje, organizovani kriminal, ilegalne migracije, razbuktavanje etničkih sukoba, ekološke prijetnje...).
- Od neutralnosti, Švajcarska se polagano kretala ka postizanju bezbjednosti putem saradnje.
- Švajcarska nije učestvovala u evropskim ratovima u posljednja dva vijeka.
- Švajcarska neutralnost zasniva se na obavezi da prije izbivanja rata ne sklapa saveze sa drugim državama ili savezima i da se odriče ugrožavanja bezbjednosti drugih država, kao i upotrebe oružanih snaga izvan svoje teritorije.

ŠVAJCARSKA

- Ulasci u saveze mogli su negativno djelovati na unutrašnje jedinstvo zemlje (na primjer, tokom svjetskih ratova, kada su na suprotnim stranama bile Francuska i Njemačka).
- Tri osnovna razloga švajcarske politike neutralnosti su ekonomski razlog, geografski i geostrateški položaj (Alpi), i istorija, tradicija i nasljeđe (pozitivna istorijska iskustva).
- Švajcarska nema veliku vojsku i njena bezbjednosna politika se bazira na mobilizaciji rezervista.
- Švajcarska ima koncepciju totalne odbrane – stvoriti uslove odbrane u kojima će napadač imati veću štetu nego korist od napada, i obrzbijediti da potencijalni agresori to shvate.
- U novim okolnostima, tokom Hladnog rata, bilo je čak i prijedloga o nuklearizaciji švajcarskih oružanih snaga, ali je Švajcarska potpisala Sporazum o neširenju nuklearnog naoružanja.
- Kao i kod drugih država, osnovni cilj švajcarske bezbjednosne politike je zadržati nacionalnu suverenost i teritorijalni integritet.

ŠVAJCARSKA

- Nakon Hladnog rata, i Švajcarska je, kao i druge države, prošla kroz period redefinicije svoje bezbjednosne politike. Ljudstvo u vojsci je smanjeno, a i njena struktura je reorganizovana. Naglasak je stavljen na međunarodnu dimenziju bezbjednosti, a uvedena je i kategorija „egzistencijalne bezbjednosti”, kako bi ona obuhvatila i ekološke katastrofe, poput Černobilja.
- Prije svega zbog svoje neutralnosti, Švajcarska je dugo odolijevala ulasku u međunarodne organizacije. Ipak, u posljednjim decenijama prisutna je veća fleksibilnost. Od marta 2002. Švajcarska je članica OUN, a još 1996. pristupila je Partnerstvu za mir. Godinu prije ulaska u OUN, građani su na referendumu izglasali da se da saglasnost da regularne jedinice švajcarske vojske sudjeluju u operacijama u inostranstvu. Švajcarska je decenijama nakon njihovog osnivanja ušla u međunarodne montetarne institucije, a aktivan je član OEBS-a. Članstvo u tzv. „tehničkim” organizacijama nije bilo problematično, pa je u njima Švajcarska bila članica (npr. u nekim specijalizovanim ustanovama UN-a) mnogo prije članstva u OUN-u.

TURSKA

- Poput Grčke, i Turska je u posthladnoratovskom razdoblju vršila izmjene svoje bezbjednosne politike. Za razliku od Grčke, Turska je pored spoljnih, bila stalno opterećena i unutrašnjim bezbjednosnim prijetnjama. Iako su glavne prijetnje iz vremena Hladnog rata nestale (napad SSSR-a, njegovim nestankom) ili umanjene (rat sa Grčkom), pojavio se čitav niz novih izazova (u okruženju – Balkan, Kavkaz, Bliski istok, crnomorski region).
- Slabljenje Osmanskog carstva, ozvaničeno Karlovačkim mirom 1699, dovelo je do preorijentacije od vođenja ekspanzionističke politike ka očuvanju Carstva. Ovo je dalje vodilo do razvoja bezbjednosne kulture zasnovane na strahu od gubitka teritorija i izolacije. Posljednje decenije postojanja Carstva karakterisali su sukobi sa Rusijom i sa novostvorenom grčkom državom. Ovi istorijski rivaliteti pomogli su ulasku Turske u NATO početkom Hladnog rata. Ipak, sjevernog susjeda Turska je uvjeravala u defanzivni karakter odvrćanja.

TURSKA

- Proces modernizacije Turske – usvajanje zapadnih rješenja i standarda započeo je još tokom Osmanskog carstva a važan je činilac uticaja na tursku bezbjednosnu politiku.
- Važan činilac je i geografski položaj Turske, koji povezuje Evropu i Aziju, a blizu je Afrike. Ovaj položaj čini je naročito osjetljivom na sve nestabilnosti u susjedstvu (poput ratova Izraela i Arapa ili zalivskih ratova). U svom susjedstvu Turska ima niz država sa kojima je kroz istoriju vodila ratove i imala napete odnose.
- Prije ulaska u NATO 1952. Turska je vodila politiku neutralnosti, pa nije učestvovala ni u II svjetskom ratu. Složeni odnosi u regionu i svijetu okrenuli su premijera Adnana Menderesa ka ulasku u NATO.

TURSKA

- Turska vojska je, sve do posljednje decenije, kao garant sekularne države, bila značajan činilac turske politike i aktivan učesnik u političkom životu zemlje (državni udari 1960, 1971, 1980, 1997).
- Tokom Hladnog rata glavni ciljevi bili su:
  - ✓ Odvraćanje sovjetske prijetnje
  - ✓ Ostvarivanje interesa u odnosima sa Grčkom (u pogledu Kipra i Egeja)
  - ✓ Jačanje veza sa NATO-om i SAD-om
  - ✓ Nastavak integracionih procesa sa Zapadnom Evropom.
  - ✓ Tokom 1970-ih dodat je cilj očuvanja unutrašnje bezbjednosti u borbi protiv terorističkih organizacija.

TURSKA

- Bez obzira na sve hladnoratovske probleme, tokom tog perioda postojao je visok stepen stabilnosti, koji je nakon Hladnog rata nestao. Raspad SSSR-a otvorio je put uticaja turske u turkofonim zemljama u Centralnoj Aziji, do tada pod sovjetskom dominacijom.
- Poslije Hladnog rata, Turska igra sve aktivniju spoljnu politiku, što je podržano i većim uticajem turskog javnog mnjenja.
- Kompleksni odnosi Turske sa Zapadnom Evropom, Rusijom i Turskom obilježavaju i danas njenu spoljnu i bezbjednosnu politiku.
- Odrednice razvoja bezbjednosne politike Turske određene 2000. godine su:
  - ✓ Glavne prijetnje bezbjednosti Turske su regionalni i etnički sukobi, terorizam i vjerski fanatizam, širenje oružja za masovno uništenje
  - ✓ Turska mora razvijati veze i sa Zapadom i sa Istokom
  - ✓ Glavni nacionalni interesi Turske su očuvanje nacionalnog i teritorijalnog integriteta zemlje, održavanje prijateljskih odnosa sa susjedima, proaktivan pristup u sprovođenju spoljne politike.

